

Täysistunto

Torstai 15.6.2017 klo 16.02—20.37

6. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtion virkamieslain 7 ja 8 c §:n ja turvallisuus-
selvityslain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 70/2017 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Arto Satonen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

17.02 **Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtion virkamieslain ja turvallisuusselvityslain muuttamista koskevan esityksen päätavoitteena on keskeisten kansallisten turvallisuusetujen suojaaminen kehittämällä henkilöstöturvallisuutta valtionhallinnossa. Tavoitteena on ennakolta estää uhkia, joita voi liittyä siihen, että virkoihin nimitettäisiin henkilöitä, joilla on Suomen lisäksi sidonnaisuuksia muihin valtioihin. Näiden kahden lain muutoksilla pyritään siihen, että valtion turvallisuuden kannalta keskeisiin tehtäviin valittavien henkilöiden nuhteettomuus, riippumattomuus ja luotettavuus voidaan varmistaa ennen nimitystä nykyistä paremmin.

Esityksellä pyritään siihen, että valtion turvallisuuden kannalta keskeisiä ja erityistä luotettavuutta edellyttäviä tehtäviä hoitavien henkilöiden ulkomaansidonnaisuudet voitaisiin selvittää ja arvioida nykyistä laajemmin. Näiden huomioonottaminen varmistettaisiin valtionhallinnon nimitysharkinnassa.

Turvallisuusetujen suoja toteutettaisiin siten, että menettelyssä otetaan huomioon myös tehtäviin valittavien henkilöiden perusoikeudet. Lisäksi otetaan huomioon, että säännökset ovat sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden ja vastaavissa valtioissa yleisesti noudatettavien säännösten ja käytäntöjen kanssa.

Uudistuksen tavoitteena on myös tehostaa valtionhallinnon keskeisiin turvallisuusvirkoihin koulutettavien valintaa siten, että jo koulutukseen valittaessa otetaan nykyistä laajemmin huomioon henkilön riippumattomuus ja luotettavuus muutoinkin.

Todettakoon, että esitys liittyy hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan hallitus tarkentaa kaksoiskansalaisuuteen liittyvää lainsäädäntöä.

Valtion virkamieslain 7 §:n mukaan Suomen kansalaisuutta edellytetään nykyisin valtioneuvoston ja sen alaisen hallinnon ylimmissä johtamisviroissa, samoin kuin viroissa, joihin kuuluu merkittävää julkisen vallan käyttöä tai jotka ovat merkittäviä yleisen turvallisuuden kannalta. Suomen kansalaisuutta koskeva vaatimus täyttyy myös silloin, kun henkilöllä on Suomen kansalaisuuden lisäksi yhden tai useamman muun valtion kansalaisuus.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

Lakimuutoksia valmisteltaessa päädyttiin ulkomaansidonnaisuuksiin liittyvien turvallisuuskysymysten yleisempään tarkasteluun. Esillä oli aluksi myös vaihtoehto, jonka mukaan olisi säädetty kaksoiskansalaisia koskevasta niin sanotusta virkakiellostä eräisiin Suomen kansalaisuutta edellyttäviin virkoihin. Tästä virkakieltovaihtoehdosta kuitenkin luovuttiin, koska siihen olisi sisältynyt erityisesti perustuslain yhdenvertaisuus- ja syrjintäsääntelyn kannalta merkittäviä ongelmia.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kahta valtion virkamieslain säännöstä:

Ensinnäkin ehdotetaan tarkistettavaksi virkamieslain 7 §:n luetteloa valtion turvallisuuden kannalta keskeisistä viroista ja tehtävistä, joihin nimittäminen edellyttää Suomen kansalaisuutta. Esityksen mukaan mahdollinen muu kansalaisuus ei olisi nimittämisen este, kuten se ei ole nykyiselläänkään. Kysymys on kyseessä olevan pykälän päivittämisestä ja jossain määrin laajentamisesta. Säännöksen soveltamisalan laajentaminen koskisi virkoja ja tehtäviä, joita hoitava saa salassa pidettäviä ja tietoturvallisuusluokiteltavia tietoja.

Valtion virkamieslakiin ehdotetaan myös lisättäväksi säännös virkaan valittavan henkilön nuhteettomuuden varmistamisesta sekä siitä, ettei hänellä saa olla sellaisia sidonnaisuuksia, jotka voivat vaarantaa virkaan kuuluvien tehtävien asianmukaisen hoitamisen. Tähän kuuluu myös varmistuminen henkilön edellytyksistä hoitaa tehtävänsä riippumattomasti ja luotettavasti. Edellä esitetyn säännöksen lisäämisellä on tarkoitus osaltaan toteuttaa ja tehostaa perustuslain yleisten nimitysperusteiden toteutumista käytännössä. Esimerkiksi sidonnaisuuksiin viittaamisella korostetaan sitä, ettei nimitettävällä henkilöllä saa olla sellaisia taloudellisia tai ulkomaansidonnaisuuksia, jotka altistaisivat hänet epäasialliselle ulkopuoliselle painostamiselle tai muulle vaikuttamiselle. Arvioinnissa otetaan huomioon täytettävänä olevan viran tai tehtävän luonne, nimitettävän aikaisemmat palvelusuhteet valtioon ja niiden asianmukainen hoitaminen sekä viranomaisen keinot nimitettävän henkilön taustan selvittämiseksi.

Turvallisuusselvityslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että turvallisuusselvityksessä selvitetään keskeisiin turvallisuuteen vaikuttaviin tehtäviin nimitettävän henkilön ulkomaansidonnaisuuksia nykyistä laajemmin. Lainmuutoksella annettaisiin nykyistä selkeämmät toimivaltuudet turvallisuusselvityksiä laativille turvallisuusviranomaisille, eli suojelupoliisille ja Pääesikunnalle, saada ja ottaa arvioinnissaan huomioon turvallisuusselvityksen kohteena olevan henkilön ulkomaansidonnaisuudet ja niissä tapahtuneet muutokset.

Ulkomaansidonnaisuudet määriteltäisiin laissa. Niillä tarkoitetaan muun muassa selvityksen kohteen, esimerkiksi viranhaltijan, nykyisiä ja aikaisempia kansalaisuuksia, toimimista toisen valtion palveluksessa, läheisiä, jotka ovat toisen valtion kansalaisia, jatkuvia ja kiinteitä yhteyksiä toisen valtion kansalaisiin sekä muita sidonnaisuuksia toiseen valtioon tai sen kansalaisiin ja yhteisöihin. Lähtökohtana ulkomaansidonnaisuuksien selvittämisessä on selvityksen kohteen antama ilmoitus, johon esityksessä ehdotetaan lisättävän ulkomaansidonnaisuudet. Tähän liittyen uutena asiana säädettäisiin myös henkilön velvollisuudesta ilmoittaa ulkomaansidonnaisuuksissa tapahtuneet muutokset viipymättä selvityksen laatineelle viranomaiselle. Turvallisuusselvityksiä tekevien toimivaltaisten viranomaisten harkintaa ohjaavista kriteereistä ehdotetaan säädettävän laissa.

Edellä kerrotut muutokset merkitsisivät tiivistetysti sitä, että kaikkia valtion turvallisuuden ja muiden kansallisten etujen suojan kannalta merkityksellisiä virkoja täytettäessä toimivaltaiset viranomaiset voisivat selvittää henkilön ulkomaansidonnaisuudet ja arvioida

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

niihin liittyvät riskit. Henkilön ulkomaansidonnaisuuksia koskeva selvitys tulisi säännön mukaiseksi osaksi laajaa henkilöturvallisuusselvitystä. Ulkomaansidonnaisuudet voitaisiin kuitenkin selvittää muissakin laissa määriteltävissä tapauksissa.

Arvoisa puhemies! Valtion palveluksessa on noin 66 000 virkasuhteista henkilöä. Uudistuksen toteutumisen jälkeen Suomen kansalaisuutta vaadittaisiin noin 23 500:lta valtion virassa ja tehtävässä olevalta. Lisäys nykytilanteeseen verrattuna olisi arviolta noin 250 virkaa tai tehtävää. Kansalaisuusvaatimuksen piiriin tulevia uusia tehtäviä ovat muun muassa valmius- ja varautumistehtävät, tehtävät, joihin kuuluu oikeus käsitellä suojaustasoon I tai II kuuluviksi luokiteltuja asiakirjoja, tieto- ja kyberturvallisuuteen olennaisesti vaikuttavat tehtävät sekä ministerien erityisavustajat.

Ulkomaansidonnaisuuksien selvittämiseen ehdotetut muutokset vaikuttaisivat erityisesti selvityksiä tekevien suojelupoliisin ja Pääesikunnan käytäntöihin uusien tehtävien vuoksi. Näille aiheutuisi lisätyötä erityisesti turvallisuusselvitysten ulkomaansidonnaisuuksien selvittämiseen liittyvien haastatteluiden lisääntymisen myötä. Suojelupoliisin työmäärä kasvaisi arviolta 15—17 henkilötyövuodella. Lisäkustannusten on arvioitu olevan noin 600 000 euroa. Ehdotetut uudistukset eivät siis muuta sitä voimassa olevaa tilannetta, että Suomen kansalaisuutta edellyttäviin virkoihin voidaan nimittää myös sellainen Suomen kansalainen, jolla on yhden tai useamman muun valtion kansalaisuus. Kansalaisuus ei muutoksen jälkeenkään olisi erotteluperustelu virkoihin valittaessa, eikä kaksois- tai monikansalaisuus merkitse estettä virkaan nimittämiseksi. Kuten nykyisin, nimitysharkinta tehdään yksilöllisten seikkojen perusteella. Nyt ehdotetut muutokset tarkentaisivat säännöksiä nimitysharkinnan tekemistä varten ja parantaisivat mahdollisuuksia selvittää henkilön todellisia ulkomaansidonnaisuuksia ennen nimitystä. Arviointi ja harkinta tehdään asianomaisen viran tai tehtävän näkökulmasta.

Muutettaviksi ehdotetaan myös opiskelijan valintaa koskevia kriteerejä Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa, Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa ja Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa. Sotilaan, rajavartijan, poliisin ja pelastusalan koulutukseen valittavien nuhteettomuuden ja luotettavuuden varmistamisesta ei ole säännöksiä, eivätkä mahdolliset esteet asianomaisen alan virkauralle valittaessa selviä koulutukseen valittaessa.

Lakien voimaantuloajankohdaksi ehdotetaan vuoden 2018 alkua.

Todettakoon, että puolustusministeriö ja sisäministeriö ovat asettaneet hankkeet, joiden tarkoituksena on valmistella säännökset siitä, että sotilasvirkoihin voitaisiin nimittää vain sellainen Suomen kansalainen, jolla ei ole muuta kansalaisuutta. Näiden hankkeiden tavoitteena on muuttaa asianomaisten hallinnonalojen omia lakeja. — Kiitos.

17.12 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Hyvät edustajakollegat! Kaksoiskansalaisuusasia on ollut esillä muuttuneen ja kiristyneen maailmanpoliittisen tilanteen myötä ja turvallisuustilanteen myötä, ja on kysytty lojaliteetista esimerkiksi tietyissä tilanteissa, voiko henkilö olla lojaali yhtä aikaa kahdelle eri valtiolle. Tämä on noussut esille tietysti erityisesti esimerkiksi Puolustusvoimien korkeissa tehtävissä taikka Rajavartioston korkeissa tehtävissä. Kysymys on kuulunut, kummalle maalle tiukassa tilanteessa henkilö olisi lojaalimpi.

Tässä esityksessä, joka nyt eduskuntaan on tullut, ratkaisua haetaan nimenomaan näiden turvallisuusarviointien kautta, ja se on yksi hyvä keino, totta kai, pyrkiä varmistamaan se, että erilaisiin tehtäviin tulisi sellaisia henkilöitä, jotka ovat kykeneviä ja hyviä sinne. Se

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

ei tietysti pelkästään koske kansalaisuutta, se koskee monia muitakin asioita, joita näissä pyritään tarkastamaan.

Tässä laissa, joka koskee valtion virkamieslakia, siis esitetään, että näihin kyseisiin virkoihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen, mutta se tarkoittaa siis sitä, että hänellä voi olla toki myös muita kansalaisuuksia. Itse olisin pohtinut, että kyllä tässä listassa on aika paljon sellaisia virkoja, joista olisi voinut sanoa, että näihin virkoihin voidaan nimittää vain ja ainoastaan Suomen kansalainen. Täällä on kohtia, joissa tämä lojaliteettikysymys minun mielestäni tulee sillä tavalla esille, että jään pohtimaan esimerkiksi, löytyykö toista vastaavaa maata maailmasta, kun vaikkapa puolustusvoimien korkeimmassa tehtävässä voisi tulevaisuudessa olla Suomessa venäläinen henkilö eli Venäjän kansalainen voi Suomessa olla tulevaisuudessa meidän puolustusvoimiemme ykköshenkilö, ei presidentti vaan korkein toimija hänen jälkeensä. Kyllä tietysti se aika erikoinen tilanne on. Itse asiassa tällä henkilöllä voisi olla vielä kolmaskin kansalaisuus, ja silloin tietysti täytyy miettiä, millä tavalla hänen lojaliteettinsa toimisi.

Tietysti, kun tämä laaja turvallisuusarvio tehdään, se on sen hetken selvitys, ja tätä tilannetta täytyy seurata itse kunkin kohdalla. Tänään kyselytunnilla keskustelimme esimerkiksi radikalisoitumisesta, ja sillä tavalla tietysti voi tapahtua muutoksia näissäkin henkilöissä, jotka Suomesta ovat lähteneet vaikkapa Daesh-terroristijärjestön riveihin taistelemaan: Osa on pelkästään Suomen kansalaisia, ja heidän lojaaliutensa Suomea kohtaan on muuttunut siinä. He ovat valinneet toisen puolen, ja suojelupoliisin arvioiden mukaan jopa terrori-iskujen uhka Suomessa on kasvanut. Näissä iskuissa, jotka nyt ovat tapahtuneet Euroopassa, monessa on ollut tekijänä kyseisen maan kansalainen, joka on siis iskenyt omaan maahansa tuon radikalisoitumisen myötä. Eli lojaliteetin voi tietysti menettää myöhemminkin eikä vain siinä vaiheessa, kun esimerkiksi tehdään päätöstä siitä, lähdetäänkö upseerin uralle taikka johonkin muualle. Se voi tapahtua varmasti kenelle tahansa erilaisista syistä.

Arvoisa puhemies! Tämä laaja turvallisuusarvio on keino, jolla pyritään puuttumaan siihen, että meillä keskeisissä tärkeissä tehtävissä olisi Suomelle lojaaleja ihmisiä tulevaisuudessa. Se on hyvä keino, ja on hyvä, että sitä laajennetaan. Mutta kysyisin paikalla olevalta ministeri Vehviläiseltä: Voidaanko laajassa turvallisuusarviossa esimerkiksi todeta sitten niin, että esimerkiksi Puolustusvoimain korkeimpaan tehtävään ei voisi nousta kaksoiskansalainen? Voisiko se olla turvallisuusarviossa sellainen kohta, minkä perusteella tämä raja voitaisiin tehdä ilman, että perustuslain 6 §:n 2 momentti syrjinnästä toteutuisi, tämä on tietysti ihan mielenkiintoinen kysymys, vai onko todella Suomi sellainen maa maailmassa, missä puolustusvoimien ykköspaikalla voisi jatkossa olla venäläinen henkilö? [Eero Heinäluoma: Kovaa pelottelua!]

17.17 Eva Biaudet r: Arvoisa puhemies, ärade talman! Onko lojaalisuus juridinen kysymys, sitä on minusta hyvin perusteltua kysyä. Se on varmasti osittain juridinen mutta ennen kaikkea se on sosiaalinen kysymys.

Kaksoiskansalaisuutta on tutkittu paljon ja varsinkin maahanmuuton ja maastamuuton yhteydessä, ja on kaksi vähän eri koulukuntaa siinä, mikä edistää yhteiskunnan rakenteen stabiiliutta, mikä edistää lojaaliutta. Toinen koulukunta sanoo, että pitää ensin osoittautua lojaaliksi, sitten voi saada kansalaisuuden, ja toinen koulukunta sanoo, että se kansalaisuus itse asiassa edistää erittäin paljon sitä lojaaliutta, sillä tavalla otetaan henkilö mukaan yhteiskuntaan ja hän haluaa rakentaa sitä. Tämä koulukunta on vahvemmin nykyään esillä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

Ajatellaan, että se on tapa vahvistaa lojaaliutta, ansaita luottamusta. Luottamuksen rakentaminen valtioon ja yhteisöön ei tapahdu sillä, että siitä päätetään, eikä se ole paperilapusta kiinni, vaan kysymys on siitä, että sitä rakennetaan. Sen takia on ajateltu, että kansalaisuus on yksi erittäin tärkeä väline, ja ne ihmiset, jotka sen haluavat saavuttaa, esimerkiksi sen suomen kansalaisuuden, joka suinkaan ei ole helppo asia saada, yleensä ovat taistelleet sen puolesta erittäin paljon ja pyrkineet täyttämään ne vaatimukset. Siinä mielessä minun mielestäni heitä pitää kunnioittaa, ja se on jo aika suuri osoitus siitä. Eri asia on, että on varmasti ihmisiä, jotka jollain tavalla mala fide tekevät eri asioita yhteiskunnassa, mutta he varmaan pystyvät tekemään asioita ihan riippumatta siitä, ovatko he Suomen kansalaisia, ja jotkuthan aina ovat syntyperältäänkin Suomen kansalaisia.

Tämä asiahan liittyy tietenkin minuun henkilökohtaisesti erittäin paljon, ja siinä mielessä on mielenkiintoista, että koetaan, että esimerkiksi kaksoiskansalaisuus on jotenkin asia, jossa ihmisellä olisi hämälä luottamussuhde Suomeen. Minä voin kertoa, että se ei pidä paikkaansa. On ihan varma asia, että jos ne, jotka ovat saaneet sen kaksoiskansalaisuuden hyvin vähän aikaa sitten, tavallaan painostetaan pohtimaan, kummasta luopuvat, niin varmasti luopuvat siitä toisesta, jos he elävät Suomessa. Siten tavallaan se itse asiassa ei ratkaise tämän lain asettamia haasteita.

Haluaisin sanoa, että olen kiitollinen ministeri Vehviläiselle siitä, että valittiin tämä vaihtoehto eli ei valittu sellaista, että suljetaan pois kaksoiskansalaiset. Minusta se ei olisi palvellut tämän lain sinänsä hyviä tavoitteita ja tärkeitä tavoitteita. Yhdyn ihan niihin, ja mielestäni tämä on tärkeää nostaa esille. Tämä on tärkeä keskustelu.

Suosittelen yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunnon läpikäymistä, jossa tämä juridinen puoli syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta käydään läpi. Mielestäni sekin on erittäin tärkeä sen lisäksi, että on tärkeää, että me emme lähde sellaiseen keskusteluun, missä me kyseenalaistamme niiden ihmisten lojaaliuden, jotka haluavat olla tämän yhteiskunnan jäseniä. Me tiedämme juuri kaikista esimerkeistä, että se lojaalius tai lojaalittomuus, tällainen epäluottamus, tulee ihan muista asioista kuin passista. Valitettavasti se on näin. Ymmärrän, että on tehtäviä, missä tehdään näitä turvallisuusselvityksiä, ja ymmärrän, että niitä pitää tehdä ja niin edelleen, mutta haluan kiinnittää huomiota siihen, että jos olisi valittu tällainen vaihtoehto, että vain se asia, että on kaksoiskansalainen, jotenkin tekee mahdolliseksi tiettyihin virkoihin pääsyn, niin se olisi kyllä juridista syrjintää ja ei olisi minun mielestäni edes mahdollista meidän lainsäädäntömme mukaisesti. Yhdenvertaisuuden edistäminen on myös lainsäätäjän velvoite meidän lainsäädäntömme mukaan, me emme pääse siitä irti, ja syrjintä ei olisi sitä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu puhuu mielestäni erittäin viisaasti ja puhuu siitä, että tällainen turvaselvitys pitää aina tehdä kokonaisvaltaisesti. Yksinomaan se kansalaisuus tai kaksoiskansalaisuus tai ulkomaalainen sidonnaisuus ei voi olla pelkästään se asia — esimerkiksi se, että on perhettä, on naimisissa, on avioliitossa ulkomaalaistaustaisen henkilön kanssa — joka ratkaisee, vaan siinä täytyy ottaa kokonaisuus huomioon. Korostan sitä, niin kuin tässä hallituksen esityksessä itse asiassa on tehtykin.

Selvää on, että tässä kuitenkin laajennetaan aika paljon tätä virkaryhmää, johon liittyy sitten tällainen turvallisuusarvio, jossa selvitetään tätä ulkomaalaissidonnaisuuden riskiä enemmän. On ehkä tärkeää korostaa sitä, että nämä tehtävät eroavat huomattavasti toisistaan, jos ajattelee turvallisuustarvetta, jos sanotaan näin. On ihan erilainen riski kansalliselle turvallisuudelle, jos esimerkiksi on kysymys korkeasta ministeriön virasta tai erätarastajasta tai poliisimiehestä tai tuomarista, kaikilla on omat erityispiirteensä. Ja ehkä olisi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

hyvä muistaa, että meitä on monta kertaa myöskin huomautettu siitä, että meillä on liian vähän ulkomaalaistaustaisia tai ulkomaalaisidonnaisuuksia omaavia henkilöitä esimerkiksi poliisin piirissä. Olisi hyvin tärkeä asia, että meillä olisi enemmän moninaisuutta myöskin etnisesti poliisin piirissä, ja tämä lainsäädäntö ei saisi sitä estää, niin että emme voisi sitä työtä jatkaa.

Mielestäni tämä keskustelu on hyvä käydä, mutta haluaisin korostaa sitä, että tämä koskee hyvin montaa ihmistä, koskee montaa lasta, jotka ovat syntyperältään saaneet toisen kansalaisuuden, ja ainoa linkki siihen heidän toiseen kotimaahansa — ehkä vanhemman kotimaahan — on se, että heillä saisi olla se passi. Minulla on vuosisatojen takaa toinen passi, ja ei se hirveästi merkitse muuta kuin että se on jonkinlainen yhteys siihen sukuun. Sitä elää kuitenkin tässä yhteiskunnassa ja haluaa olla tämän yhteiskunnan keskeinen jäsen. Mielestäni olisi tosi surullista, jos nämä nuoret ja nämä ihmiset joutuisivat tavallaan kokemaan, että tämä on huono asia ja epämiellyttävä asia tai asettaa heidät jotenkin hämäämään valoon.

Toivon, että tätä ehdotusta käsitellään sekä juridisesti että jollain tavalla myöskin sosiaalisesti. Siinä mielessä olen tyytyväinen, että hallitus on tehnyt tällaisen esityksen, joka mielestäni kunnioittaa ihmisten erilaisia taustoja. — Kiitoksia.

17.24 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tämä virkamieslain 7 ja 8 c §:n muuttaminen ja turvallisuuslain muuttaminen on lakiesityksenä erittäin hyvä ja kannatettava. Olemme keskustelleet kansallisesta turvallisuudesta viime aikoina tässä talossa paljon, ja kaikki tiedämme syyn: turvallisuustilanne Euroopassa ja maailmalla on muuttunut viime vuosina erittäin radikaalisti ja huonompaan suuntaan. Minkäänlaisiin sinisilmäisyyteen minun mielestäni tässä maassa ei ole varaa. Eikä se ole tasa-arvokysymys eikä yhdenvertaisuuskysymys millään lailla, jos kansakunta katselee omaa turvallisuuttaan ja valitsee avainvirkoihin sellaiset henkilöt, jotka taatusti ovat tämän maan kannalta parhaita mahdollisia. Eihän se ole mikään tasa-arvokysymys, jos esimerkiksi vaikka Puolustusvoimain komentajan virkaan tai ministeriön johtavan kansliapäällikön virkaan valitaan taatusti kaikki viran ehdot täyttävä henkilö. Jos toinen ei ole siihen pätevä tai kelvollinen jostain muusta syystä ja tutkinnallisista syistä, niin kysymyksessä ei voi olla tasa-arvokysymys mitenkään. Tätä maata voi palvella miljoonalla muulla tavalla. Kun turvallisuusselvityksiä tehdään korkeimpien virkojen osalta — niin kuin ministeri Vehviläinen totesi, taisi olla noin 23 000 virkaa, mitä koskee tällainen turvallisuusselvitys ja sitten se arviointi, onko henkilö kelvollinen hoitamaan sitä virkaa — niin että se virka tulee hoidettua Suomen kansakunnan ja Suomen kansallisten etujen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, se on mielestäni hyvä asia.

Tämä turvallisuusselvitysasia, josta olemme nyt tänään puhuneet, on äärimmäisen tärkeä, koska tämän päivän ict, nuo nykyaikaiset tiedonvälityskeinot, tiedustelukeinot ovat valtavan laajat. Kun muistetaan se amerikkalainen tietovuototapaus, jossa muutamalla tietokoneen näpäytyksellä vuodettiin maailman verkkoihin valtava määrä asiakirjoja, jotka edelleen leviävät tuolla netissä, ja niitä ei koskaan sieltä saa pois, niin kun valitaan tällaisiin tärkeisiin virkoihin henkilöitä, jotka pääsevät luokiteltuihin tietoihin käsiksi, kyllä siinä pitää olla täydellinen luotto niihin henkilön taustoihin, että hän on luotettava henkilö ja ajaa Suomen kansallista etua ja vain Suomen kansallista etua. Se ei millään lailla minusta ole loukkaavaa, jos joku ruotsalainen tai vaikka nyt afrikkalainen tai aasialainen henkilö valittaisiin virkaan, ja hänelle varmaan joku muukin tehtävä tästä maasta löytyy, jos hän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

haluaa tässä maassa työtä tehdä, eli en näe sitä millään lailla syrjintänä, kun maa valitsee valtion virkamiehiä tärkeisiin tehtäviin. Kysymys on kansallisesta turvallisuudesta. Ja pienen kansakunnan jos kenen pitää oma kansallinen turvallisuutensa vahtia äärimmäisen tarkasti. Sen, että turvallisuusselvitykset ovat lisääntymässä ja kaikille valtion johtaville virkamiehille se selvitys tehdään, näen pelkästään hyvänä asiana. Sitäkin on turha demonisoida, että ihmisen taustat tutkitaan. Se on minusta ihan normaalia, kun valitaan tärkeisiin tehtäviin ihmisiä, aivan kuten tänä päivänä päiväkodin henkilöiltäkin vaaditaan tietty selvitykset, samoin kuin monessa muussa vaaditaan selvitykset ja lähes jokaisella työpaikalla joutuu jo työn vastaanottaessaan sitoutumaan tiettyihin asioihin. Ei siinä mitään outoa ole. Se ei ole syrjintää, vaan se on sitä, että työnantaja, joka maksaa työstä palkan, haluaa varmistua, että se henkilö, joka sitä työtä tekee, on siihen tehtävään paras mahdollinen ihminen toteuttamaan sitä työtä kaikin puolin.

Valtion turvallisuusasiat ovat tärkeämpiä joka päivä tästä eteenpäin, ja toivon, että tuo tiedustelulaki, josta myös kyselytunnin aikana ministeri Risikko mainitsi ja joka on tulossa nyt eduskuntaan aivan kiireisellä aikataululla, hyväksyttäisiin mahdollisimman nopeasti, koska niin kuin ministeri Risikko omassa puheenvuorossaan kyselytunnilla sanoi, Suomi on ainoa demokraattinen eurooppalainen valtio, jolta tämä lainsäädäntö vielä puuttuu. Elikkä me olemme tavallaan houkutteleva tiedustelukohde sen tautta, kun voimassa oleva tiedustelulainsäädäntö ei meillä ole ajan tasalla.

Pitää muistaa se, kun virkamiehet toimivat omissa tehtävissään, että meidän perustuslakimme mukaan se on hyvin lakisidonnaista toimintaa: kaiken julkisen toiminnan tulee perustua lakiin, ja lakia on tarkoin noudatettava. Elikkä nykyisellään tässä asiassa meidän virkamiehemme, kun ei ole tätä virkamieslain muutosta eikä tiedustelulakia, ovat erittäin ylivoimaisen tehtävän edessä: pitäisi tehdä Suomen hyväksi töitä ja tutkia tiettyjä asioita, mutta kun laki ei anna siihen mahdollisuutta. Virkamies ei voi työssään säveltää tietenkään, siinä tapauksessa hän syyllistyy virkarikokseen, se on vakava juttu se. Sen takia eduskunnan on tässä asiassa kannettava vastuunsa, käsiteltävä tämä asia nopeasti.

Kiitän ministeri Vehviläistä tässä asiassa. Hän on jämäkästi tuonut tämän lakiesityksen tänne. Samaa jämäkkyyttä toivon, jotta myös tiedustelulainsäädäntö saadaan mahdollisimman äkkiä tähän taloon ja myös hyväksyttyä.

17.30 Eero Heinäluoma sd: Arvoisa puhemies! Kansakunnan turvallisuus on äärimmäisen tärkeä asia, ja siitä huolehtimiseen me olemme kaikki sitoutuneet. Samanaikaisesti erittäin tärkeitä ovat myös kansalaisten perusoikeudet. Nämä molemmat asiat täytyy voida huolehtia luotettavalla tavalla, niin että kenenkään ei tarvitse olla huolissaan Suomessa, ei kansallisen turvallisuuden takia mutta ei myöskään siitä riskistä, että omat perusoikeudet kärsivät. Sen takia tähän asiaan ja tämän asian käsittelyyn ei sovi kiihko eikä kiihotus, ei myöskään hysteria. Suomen tilanne on äärimmäisen rauhallinen. Meidän tiedossamme ei ole mitään sellaista erityistä, joka antaisi aiheen kiihotukseen tai tähän hysteriaan, jota joissakin julkisissa puheenvuoroissa on ollut.

Pidän hallituksen keskustelun jälkeen valitsemaa lähestymistapaa hyvänä. Tähän tämän asian ratkaisuun on tultu ensi tuntumalta asiaa katsoen kohtuullisen tasapainoisella ja hyvällä tavalla: on lähdetty siitä, että ei lähdetä rajaamaan kansalaisia kahtia, luotettaviin ja ei-luotettaviin, vaan katsotaan turvallisuusarvion pohjalta aitoja mahdollisia riskejä tai vääriä sidonnaisuuksia, mutta ei niin, että kansalaiset jaetaan sen mukaan vuohiin ja lampaisiin, onko heillä Suomen passin lisäksi joku toinen passi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

Tämän keskustelun yhteydessä on ollut minun mielestäni, ikävä kyllä, paljon sellaisia-kin puheenvuoroja, joissa on luotu epäluottamusta ja laitettu kokonaisia väestöryhmiä epäilyksen alle. Se on erittäin huonoa politiikkaa myös kansakunnan yhteisyyden kannalta ja myös isojen väestöryhmien, tuhansien ihmisten, Suomen yhteiskuntaan kuulumisen kannalta. Sellaiset puheenvuorot, joissa kokonaiset väestönosat leimataan epäluotettaviksi siltä pohjalta, mistä he ovat muuttaneet tai minkä toisen passin he ovat säilyttäneet, ovat mielestäni onnettomia. Senkin takia tämä lakiesitys, niin kuin ministeri Vehviläinen sen esitteli, osoittaa tasapainoisempaa, oikeaa lähestymistä.

On hyvä muistuttaa siitä, että Suomi on itse tietoisesti avannut kaksoiskansalaisuuden mahdollisuuden eli olemme antaneet omille kansalaisillemme mahdollisuuden sekä Suomen passin pitämiseen että ulkomaan passin hankkimiseen. Se on ollut aikoinaan tietoinen ratkaisu, ja se tarkoittaa myös sitä, että maailmalla on paljon Suomen kansalaisia, joilla on edelleenkin Suomen kansalaisuus ja sitten myös jonkun toisen maan kansalaisuus. On hyvä lähteä siitä perushavainnosta, että tämä keskustelu, jota nyt käymme koskien Suomea, koskee myös näitä Suomen kansalaisia, jotka ovat maailmalla ja jotka ovat säilyttäneet siteet Suomeen myös passin muodossa mutta jotka ovat ottaneet kaksoiskansalaisuuden uudesta asemamaastaan tai työskentelymaastaan, sijoittautuneet pysyvämmiin ulkomaille. Kysymys kuuluu myös, että kun heillä on tämä Suomen kansalaisuus, niin miten me haluamme, että heitä kohdellaan. Täytyy olla se lähtökohta, että me ymmärrämme, että meidän lähestymistapamme täällä ei koske vain meitä, vaan sitten täytyy katsoa myös Suomesta lähteneitä kaksoiskansalaisuuden omaavia, hyväksyisimmekö me heidän osaltaan tällaiset yksiniittiset ratkaisut, joissa Suomen passia pidettäisiin epäluottamuksen tai epälojaalisuuden osoituksena.

Sitten on syytä todeta sekin, että me emme voi tehdä eroa passeissa sen mukaan, minkä maan passi sattuu taskussa olemaan, eikä ihmisiä pidä sen mukaan leimata. Me tiedämme, että myös maan hallituksessa on kaksoiskansalaisuuden omaavia. On siis ministereitä, joilla on kaksoiskansalaisuus, mutta emme ole tähän mennessä ajatelleet, että se muodostaisi jonkun epäluotettavuusaspektin tai epäilistämme tällaisen ministerin lojaalisuutta Suomea kohtaan.

Maailma on yhä kansainvälisempi, ihmiset muuttavat, työskentelevät pitkiäkin aikoja toisessa maassa kuin synnyinmaassa, mutta voivat sitten jossain vaiheessa palata takaisin kotimaahansa, tai he haluavat tämän kaksoiskansalaisuuden kautta säilyttää yhteytensä siihen omaan synnyinmaahansa. Se on osa tätä päivää, ja tämä sama ratkaisu on tehty monessa muussakin maassa. Näin ollen kansalaisuuden sijasta sidonnaisuuksien selvittäminen on mielestäni rauhallinen, tasapainoinen ja oikea tapa asioiden käsittelyyn ilman, että kansalaisten perusoikeuksia ryhdytään ratkaisemaan ja jakamaan kansalaisia kategorisesti kahteen ryhmään sillä perusteella, missä ovat syntyneet tai millainen passi heillä on tällä hetkellä taskussaan.

Tämän tässä esitetyn menettelyn myötä jälleen kerran suojelupoliisin, supon, valvontaja muut oikeudet lisääntyvät erittäin merkittävästi. Tällaisen laajan turvallisuuselvityksen tekeminen ja siinä annetut lausunnot ovat erittäin merkittäviä. Niillä voi olla vaikutusta myös ihmisten urakehitykseen, ja saattaa olla jopa vaikutuksia, että joku työpaikka ei aukene. Kun näin on, on erinomaisen välttämätöntä, että suojelupoliisin valvonta ajatellaan olennaisesti uusiksi.

Meillä on huonoja kokemuksia poliisipuolen valvonnasta. Siinä tehdyt järjestelmät eivät ole toimineet. Kun poliisilla oli ammattirikollisten rekisteri, oliko se nimeltään atari,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

sen valvonta oli uskottu tietosuojavaltuutetulle. Hän antoi vuosittain lausunnon, että valvonta on suoritettu, ei ole huomautettavaa, ja sen varassa myös eduskunnassa on tarkasteltu krp:n toimintaa ja tällaisten rekisterien olemassaoloa. Eduskuntahan ei voi mennä katsomaan, mitä sinne rekistereihin on kirjoitettu ja ovatko ne merkinnät asianmukaisia. Nyt myöhemmin sitten osoittautui tämän huumeasian käsittelyn yhteydessä, että sinne rekisteriin olikin kirjattu kaikennäköisillä perusteilla niin Suomen kansalaisia kuin ulkomaan kansalaisiakin ja ilman, että saattoi mitenkään ymmärtää asiallista yhteyttä henkilöiden toiminnan ja tämän kirjaamisen välillä. Perusteena saattoi olla vain se, että oli ollut auto samalla kadulla kuin millä moottoripyöräjengin kerhomaja sijaitsi. No, jos tällainen tieto tallennetaan ja sitä käytetään sitten henkilön arvioinnissa, niin tullaan erittäin vaikealle oikeusturva-alueelle. Huolestuttavaa tässä keskustelussa itselleni oli se, että tietosuojavaltuutettu oli kuitenkin antanut puhtaat paperit tästä rekisteristä ennen kuin vuotojen kautta nämä nimet alkoivat tulla esille.

Sen takia tullaan siihen havaintoon, että tässä supon tapauksessa eduskunnan pitäisi ottaa hyvin vakavasti supon parlamentaarisen valvonnan järjestäminen niin, että supon toimintaan on olemassa reaaliaikainen yhteys, jolla voidaan varmistua eri tavoin siitä, että sitä valtaa, joka suojelupoliisille tulee, ei mitenkään käytetä väärin. Tämä on vakava kysymys, joka täytyy hoitaa alkuvaiheessa eikä niin kuin tässä krp:n tapauksessa kävi, että sitten kun vuotojen kautta ilmenee, että on ongelmia, niin niihin puututaan ja ryhdytään tekemään uusia ratkaisuja.

Joten on tavattoman tärkeää, että tämä käsitellään asiallisesti, rauhallisesti, ei leimata mitään väestönosaa, ei luoda perusteettomia uhkakuvia eikä kiihötetä ihmisiä toisiansa vastaan. Se on sivistyneen pohjoismaisen yhteiskunnan merkki, että tällaiset asiat hoidetaan vastuullisella ja vakavalla tavalla kansalaisten oikeussuojasta huolta pitäen ja kunnioitetaan niitä perusoikeuksia, jotka jokaiselle Suomen kansalaiselle kuuluvat.

Kiitän vielä ministeri Vehviläistä tähänastisesta hyvästä työstä.

17.39 Matti Vanhanen kesk: Arvoisa puhemies! Myös minä kuulun niihin, jotka ovat tyytyväisiä siitä, että hallitus tässä vaikeassa asiassa, voi sanoa, päätyi ratkaisuun, joka kunnioittaa oikeusvaltioperiaatteitamme hyvin syvällä tavalla, ja valitsi tämän tien ikään kuin henkilökohtaisten yksilöllisten turvallisuusselvitysten kautta. Sinällään, voi sanoa, lojaliteettiristiriidan olemassaololta ei pidä sulkea silmiä. Jokaisen maan on otettava se huomioon, mutta se, että keinoksi olisi valittu, voi sanoa, nihilistinen virkakieltomalli, olisi johtanut kansalaisoikeuksien kannalta juuri sen tyyppisiin asetelmiin, joita edustaja Heinäluoma ja edustaja Biaudet aikaisemmin kuvasivat. Siinä olisi lyhytpiippuisella haulikolla ammuttu kaukana olevaa kärpystä, aiheutettu ongelmia valtavan monille muille. Meillä on kaksoiskansalaisina ihmisiä, jotka ovat syntyperäisiä kaksoiskansalaisia tai ovat Suomesta muualle muuttaneita, tai on kymmeniätuhansia, jotka ovat tulleet Suomeen, arvostavat tätä maata ja yhteiskuntaa ja haluavat rakentaa tätä.

Turvallisuusselvityksillä, ne huolella tehden, ihmisen virkauraa seuraten, meillä pitää olla kyky arvioida myös tätä mahdollista lojaliteettiristiriitaa, ja se on mahdollista ottaa sitten virkanimitysvaiheessa huomioon. Olen tyytyväinen siitä, että tämä ratkaisu löytyi tällä tavalla, ja tuohon edustaja Heinosen vähän provokatiiviseen kysymykseen voisi vastata, että paitsi että kyseiseen tehtävään tulevalle henkilölle on tehty turvallisuusselvitys jo varmasti aikaisemmissa työuran vaiheissa, niin lisäksi pitää valita sellainen nimittäjä, joka osaa käyttää näissä asioissa tervettä järkeä. [Eero Heinäluoma: Hyvä havainto!]

Pöytäkirjan asiakohta PTK 70/2017 vp

17.41 **Kauko Juhantalo kesk:** Herra puhemies! Minä arvostan hyvin suuresti edustaja Heinäluoman hyvää puheenvuoroa. Se oli monipuolinen, asiantunteva, ja siihen sisältyi paljon arvokasta tietoa. Sen lisäksi arvostan sitä, että oppositiossa oleva edustaja Heinäluoma antoi suuren tunnustuksen hyvästä työstä ministeri Vehviläiselle, se on aika harvinaista täällä. Ainoastaan sellainen henkilö, joka tuntee asian, kykenee arvostamaan oikeista lähtökohdista myös hallituksen työskentelyä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja puolustusvaliokunnan on annettava lausunto.